

УДК 338.23:343.3

*І. В. Горячківська,
молодший науковий співробітник,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси
А. О. Коваленко,
магістрант, кафедра менеджменту та економічної безпеки,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси*

РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЯК ЗАСІБ МІНІМІЗАЦІЇ ЗАГРОЗ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ ДЕРЖАВИ

I. Horiachkivska,
Junior Research Fellow,
Cherkasy National University named after Bogdan Khmelnytsky, Cherkassy
A. Kovalenko,
Master's Degree of the Department of Management and Economic Security,
Cherkasy National University named after Bogdan Khmelnytsky, Cherkassy

REGULATION OF FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY BUSINESS ENTITIES AS A MEANS OF MINIMIZING THREATS TO THE FINANCIAL SECURITY OF THE STATE

У статті розглянуто теоретичні основи регулювання фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання, що в свою чергу, впливає та визначає стан фінансової безпеки держави. Обґрунтовано впровадження державою фінансових інститутів, для здійснення контролю, що буде виступати в формі взаємодії ринкового і державного контролю за виробництвом, розподілом і споживанням суспільного продукту, задля зменшення рівня загроз фінансовій безпеці держави.

In the article the theoretical bases of regulation of financial and economic safety of economic entities are considered, which, in turn, influences and determines the state of financial security of the state. The introduction by the state of financial institutions for control, which will act in the form of interaction of market and state control over the production, distribution and consumption of the social product, is grounded in order to reduce the level of threats to the financial security of the state.

Ключові слова: регулювання, економічна безпека, фінансова безпека, фінансово-економічна безпека, фінансові інститути, контроль, держава.

Key words: regulation, economic security, financial security, financial and economic security, financial institutions, control, state.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Особливе місце в системі економічної безпеки держави займає проблема фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності. Функціонування різного роду підприємств здійснюється в умовах зниження обсягів інвестиційних вкладень, у тому числі державних, високих процентних ставок за довгостроковими банківськими кредитами, нестабільності податкового законодавства та найголовніше відсутністю контролюючих органів державної влади, що істотно знижує рівень життєздатності підприємств і підвищує ймовірність переходу в кризовий стан.

Кризові тенденції на мікрорівні створюють передумови негативних тенденцій розвитку регіональних сис-

тем і зниження рівня фінансової безпеки держави. У зв'язку з цим доцільно розробляти нові підходи до більш ефективної реалізації функцій управління, що враховують високу ступінь невизначеності умов функціонування підприємств — фактично умов їх виживання. Таким сучасним напрямом повинно виступити регулювання державою, фінансово-економічну діяльність суб'єктів господарської діяльності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні основи фінансової безпеки, як складової економічної безпеки досліджували українські та зарубіжні науковці, а саме: В. Шлемко, І. Бінько [1], О. Власюк [2], Г. Пастернак-Таранушенко [3], М. Єрмошенко [4], І. Мойсеєнко, О. Марченко [5], В. Шевлокова [6], Н. Косолапов [7], А. Румянцев [8], М. Каратонов [9].

**ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ
(ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)**

Мета статті полягає у визначенні особливостей регулювання фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання як засіб мінімізації загроз фінансової безпеки держави. Завданнями, які мають бути виконані в процесі дослідження, є: розглянути теоретичні основи фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання; обґрунтувати впровадження державою фінансових інститутів, для здійснення контролю, що буде виступати в формі взаємодії ринкового і державного контролю за виробництвом, розподілом і споживанням суспільного продукту, задля зменшення рівня загроз фінансовій безпеці держави.

**ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ
ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ
ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ
НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ**

Традиційно фінансова безпека розглядається як одна зі складових економічної безпеки, в зв'язку з чим фінансова безпека, так само як і економічна безпека, відображає якісну характеристику економічної та фінансової системи держави. Разом з тим фінансова безпека полягає в здатності органів державної влади забезпечити політичними, правовими та економічними методами безпечне функціонування всіх сфер економічної діяльності, де є фінанси. Забезпечення фінансової безпеки визначає також і управління ризиками у фінансовій сфері, своєчасне забезпечення фінансовими ресурсами всіх фінансових інститутів, а також безперешкодну реалізацію національно-державних інтересів у сфері фінансів.

Ця сфера є однією з найважливіших і найбільш динамічних сфер економіки, залежної від багатьох зовнішніх і внутрішніх факторів таких, як: вплив на національні фінанси фактора геофінансів, глобальної економічної конвергенції, зумовленої глобалізацією, здатністю національного законодавства регулювати діяльність фінансових інститутів і здійснювати повномасштабний фінансовий контроль, а також регулювати фінансово-економічну діяльність суб'єктів господарської діяльності.

Для подальшого дослідження необхідно уточнити понятійний апарат таких категорій, як економічна безпека, фінансова безпека та фінансово-економічна безпека.

У сучасній економічній науці відсутнє єдине визначення поняття "економічної безпеки". В. Шлемко та І. Бінько розглядають економічну безпеку як стан національної економіки, який дозволяє зберігати стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз та здатний задовольнити потреби особи, сім'ї, суспільства, держави [1, с. 8].

О. Власюк, розглядає економічну безпеку як складну поліструктурну науку про безпеку соціально-економічних систем різних рівнів ієрархії (особа, домашнє господарство, галузь, регіон, сектор економіки, національна економіка, світове господарство) [2, с. 45].

Більш ширше та повніше поняття економічної безпеки подає Г. Пастернак-Таранушенко, який зазначає, що "економічна безпека — це стан держави, що забезпечує можливість створення і розвитку умов для плідно-

Рис. 1. Індикатори фінансової безпеки держави

Джерело: розроблено авторами на основі [4, с. 48—50].
го життя її населення, перспективного розвитку її економіки в майбутньому та зростання добробуту її мешканців" [3, с. 29].

Так, більшість науковців вважає, що економічна безпека сприяє створенню надійної та забезпеченої всіма необхідними засобами держави, захищеності національно-державних інтересів у сфері економіки. При цьому основним критерієм економічної безпеки є здатність економіки країни зберігати та підвищувати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз.

Однією з найважливіших складових економічної безпеки є безпосередньо фінансова безпека. На фінансах базується економіка будь-якої країни, фінанси — "кров" економічної системи держави, без якої економіка будь-якої країни в сучасних умовах не може функціонувати. Тим більше, що фінанси виступають як сукупність економічних відносин, які виникають в процесі обороту грошових коштів. Тому фінансова безпека має входити окремою підсистемою до системи економічної безпеки. В зв'язку з цим проблема належної підтримки фінансової безпеки держави є найактуальнішою, тому що зачіпає усі галузі національного господарства, приватних підприємців, усі прошарки населення, усе суспільство і державу в цілому, а її забезпечення в умовах кризи — найважливішим завданням [4, с. 47]. Фінансова безпека включає в себе сім основних індикаторів (рис. 1).

Під фінансовою безпекою розуміють такий фінансовий стан, що характеризується, по-перше, збалансованістю та якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, по-третє, здатністю фінансової системи забезпечувати реалізацію його фінансових ресурсів, по-четверте, забезпечувати розвиток цієї фінансової системи.

Поняття "фінансово-економічна безпека" найчастіше застосовується не до держави, а до суб'єктів господарювання. Кожен суб'єкт господарської діяльності бачить перед собою завдання забезпечити стабільне функціонування та досягнення головних цілей своєї діяльності. Це зумовлює необхідність постійного дотримання відповідного рівня фінансово-економічної без-

пеки підприємства, що залежить від того, наскільки ефективно його керівництво буде спроможне запобігти та протистояти можливим загрозам та ліквідувати наслідки об'єктивних і суб'єктивних негативних впливів зовнішнього і внутрішнього середовища.

Українські вчені-економісти І. Мойсєєнко та О. Марченко дали визначення поняттю "фінансово-економічна безпека підприємства", а саме: "фінансово-економічна безпека підприємства — це такий його фінансово-економічний стан, який забезпечує захищеність його фінансово-економічних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз та створює необхідні фінансово-економічні передумови для стійкого розвитку в поточному та довгостроковому періодах" [5, с. 28].

Саме регулювання фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання визначає стан економічної безпеки держави, а саме зменшує рівень загроз її фінансовій безпеці. Тому, на нашу думку, важливим кроком з боку держави є здійснення контролю за фінансовим станом підприємств різних форм власності, саме через фінансові інститути. Розуміння поняття "фінансового інституту" виключає із системи економічних відносин всі інші відносини, не пов'язані з фінансовими інструментами, не враховуючи охоплення зазначеним поняттям всіх інститутів, пов'язаних з фінансами, і за своєю природою об'єктивно є фінансовими інститутами.

На думку В. Шевлокова, основні функції та інститути фінансового контролю держави формуються і розвиваються на базі трьох взаємопов'язаних відносин державної влади. При цьому в поняття інституту фінансового контролю держави вкладається таке економічне поняття:

- інститут фінансового контролю є впорядковуюча, планомірно організуюча відповідні фінансові відносини структура, діяльність якої пов'язана з отриманням, обробкою, аналізом і оцінкою фінансової інформації про стан і перспективи розвитку фінансових фондів і потоків;

- інститут фінансового контролю виходить з ідеальних цілей, закладених в нормативній базі відносин, а також з порівняльного аналізу реальних альтернатив, заданих поточним станом і перспективами розвитку фінансових відносин;

- інститут фінансового контролю не обмежується констатацією відхилень реального ходу фінансових процесів від сформульованих в державних нормативних актах і директивах, а створює передумови для узгодженої корекції сформульованих раніше цілей і реального руху фінансових процесів [6].

Вітчизняні та зарубіжні економісти приходять до висновку про необхідність захисту національних інтересів держави у фінансовій сфері, посилення ролі державного фінансового контролю і розробки в зв'язку з цим національної стратегії фінансової безпеки. Важливість прийняття такої стратегії обумовлена роллю і значимістю фінансів і фінансових інститутів в здатності держави виконувати свої конституційні завдання і функції, захищати суверенітет і забезпечувати економічну безпеку.

Представляючи в липні 1994 року у конгрес доповідь про стратегію національної безпеки США, президент Білл Клінтон сформулював нову стратегію для нових

історичних умов, суть якої зводилася до того, що в прийдешню еру глобальної політики найкращий спосіб відвести загрозу американській безпеці і забезпечити міжнародну стабільність — це підтримати поширення ринкових відносин і демократії. Коли одна країна прагне змусити іншу країну змінити економічну політику, щоб забезпечити більш широкий доступ до її ринків, невійськові засоби і методи виявляються більш ефективними, ніж військова сила.

Як зазначає Н. Косолапов, "нова модель безпеки повинна створюватися зусиллями всіх держав і народів" [7, с. 9], однак, на думку автора, в архітектурі сучасної системи економічної і фінансової безпеки основними є національні інтереси, з огляду на те, що забезпеченість фінансовими ресурсами дозволяє державі зберігати політичну і економічну незалежність, реалізовувати традиційні суверенні прерогативи, бути повноправним учасником світового економічного співтовариства.

На нашу думку, до найбільш важливих національних інтересів України в фінансовій сфері можна віднести:

- підвищення конкурентоспроможності українського фінансового ринку, формування на його основі світового фінансового центру;

- забезпеченість кредитними ресурсами суб'єктів економічних відносин;

- посилення контролю за здійсненням іноземних інвестицій в стратегічні сектори економіки;

- ефективне оподаткування, виключення можливості суттєвої оптимізації на законних підставах;

- підтримка збалансованості бюджету при широкому застосуванні аудиту ефективності державних витрат;

- відхід від сировинної спрямованості економіки, розвиток національних фінансових інститутів;

- зниження адміністративних і правових бар'єрів для розвитку бізнесу, спрощення процедури створення юридичних осіб;

- посилення законодавчого захисту інституту права власності;

- посилення відповідальності за економічні злочини;

- перехід від "великих заяв" до "політики маленьких кроків" у боротьбі з корупцією;

- захист конкуренції, забезпечення можливості всіх суб'єктів господарювання в отриманні кредитних ресурсів;

- регулювання інфляційних процесів в економіці і зміцнення курсу національної валюти;

- створення ефективної системи моніторингу тіншової економіки і протидія незаконному вивезенню капіталу за кордон;

- побудова ефективного правоохоронного механізму захисту державних і приватних фінансів від впливу протиправних факторів.

Інтеграція України у світове економічне співтовариство вимагає збільшення частки централізованих грошових коштів, що знаходяться в розпорядженні держави як пануючого суб'єкта, які не тільки акумулюються в скарбниці, але розподіляються в першу чергу на найбільш пріоритетні інвестиційні проекти. Цей процес необхідний як для матеріального забезпечення суб'єктів

інвестування, створення механізму прямих і зворотних зв'язків, так і для підтримки державою економічного статусу.

Безперечним є та обставина, що в системі державного управління та її вплив на економіку країни одним з ключових є фінансово-правові механізми, оскільки в результаті їх використання здійснюється державне регулювання економіки, оподаткування, залучення інвестицій, доступність кредитних ресурсів. Однак неправильне управління публічними фінансами може принести шкоду не тільки виділеним суб'єктам економіки, але і з'явитися загрозою фінансовій стабільності, тобто не-ефективне державне управління може з'явитися загрозою фінансовій безпеці.

Забезпечення фінансової безпеки держави сприяє підтримці незалежності фінансової системи від впливу геофінансів, транснаціоналізації економічних зв'язків, крім того, стан захищеності фінансів впливає на всі фінансові інститути та складові фінансової сфери. Механізми захисту національних інтересів у фінансовій сфері повинні створюватися інститутами влади з урахуванням наявних фінансових ресурсів і резервів з метою захисту від внутрішніх і зовнішніх загроз. При цьому необхідно враховувати перспективу зростання економічного потенціалу держави та її можливого виходу в число країн — лідерів світової економіки.

Комплекс механізмів і способів захисту фінансової сфери необхідно закріпити на законодавчому рівні, тільки тоді органи державної влади зможуть в повній мірі реалізувати свої повноваження в сфері фінансового контролю і налагодити механізм прямого і зворотного зв'язку з підконтрольними суб'єктами. Законодавче забезпечення системи фінансової безпеки дозволить реалізувати національні інтереси у фінансовій сфері як усередині держави, так і в глобальній економіці.

Аналіз ринкових економік найбільш високорозвинутих країн (США, Франція, Німеччина, Японія та ін.) показує, що державний фінансовий контроль є складовою частиною соціально-орієнтованої економіки. Він є найважливішим фактором встановлення балансу між дією ринкових сил і державним регулюванням, що дозволяє отримати максимальну користь від їх взаємодії. В умовах переходу до ринкових відносин контроль буде виступати в формі взаємодії ринкового і державного контролю за виробництвом, розподілом і споживанням суспільного продукту [8, с. 5].

Основними завданнями державного фінансового контролю є:

- контроль за своєчасним та повним виконанням юридичними і фізичними особами своїх зобов'язань перед державою;
- дотримання всіма суб'єктами фінансової діяльності вимог закону;
- доцільність, правильність розподілу та ефективність використання коштів державного бюджету;
- аналіз фінансового стану юридичних осіб, які використовують державні кошти, державних підприємств і юридичних осіб з часткою державної участі;
- контроль за станом внутрішнього і зовнішнього державного боргу.

Разом з тим організація системи органів державного фінансового контролю повинна будуватися з ураху-

ванням максимальної ефективності функціонування цих органів, відкритості та передбачуваності контролюючих органів. Тільки в таких умовах можливо вести конструктивну взаємодію між суб'єктами фінансового контролю і, як наслідок, зміцнення фінансової дисципліни.

Характерними рисами фінансового контролю є:

- здійснення в сфері відносин, що складаються при утворенні, розподілі та використанні грошових фондів держави та органів місцевого самоврядування;
- реалізація через діяльність державних чи інших органів, наділених законом відповідними контрольними повноваженнями;
- здійснення в цілях забезпечення законності, охорони власності, правильного, ефективного та економічного використання бюджетних коштів, виявлення порушень фінансової дисципліни, виявлення резервів її підвищення, збільшення доходних надходжень до бюджету.

Однак, крім фінансово-контрольної діяльності, ці органи, в силу специфіки своєї діяльності, першими отримують сигнали про системні загрози та ризики у фінансово-економічній сфері, та налагоджена взаємодія цих органів дозволить більш оперативно реагувати на виклики, що виникають.

На сьогоднішній день з метою підвищення ефективності фінансового контролю необхідні:

- постійна взаємодія контролюючих органів з метою регулювання виникаючих у ході реалізації фінансового контролю проблем, труднощів у сфері фінансового обліку та звітності, в сфері протидії фірм-однодневок, для обміну інформацією про практичний досвід регулювання фінансових правовідносин, а також про виникаючі при цьому питання і варіанти їх вирішення;
- обговорення в рамках прийнятого для всіх органів формату питань координації дій уповноважених органів, які здійснюють фінансовий контроль;
- модифікація стандартів і принципів фінансового контролю з урахуванням міжнародного досвіду;
- посилення контролю за розкриттям у бухгалтерській (фінансової) звітності підконтрольних суб'єктів повної і достовірної інформації про використання державних коштів, про фінансове становище суб'єкта господарювання, фінансові результати його діяльності та рух грошових коштів.

Удосконалення нормативно-правового регулювання проведених в Україні реформ, формування ефективного фінансового контролю за дотриманням законодавства України, посилення державного регулювання в економіці відносяться до одних з основних напрямів забезпечення безпеки у фінансовій діяльності держави. Проблема підвищення ефективності державного контролю в сфері економіки і фінансів представляє собою особливе значення, оскільки забезпечення національної безпеки і захист національних інтересів держави в економічній області належить до пріоритетних напрямів політики держави [10, с. 12].

Таким чином, значення фінансового контролю в системі забезпечення фінансової безпеки дуже істотно. Ефективно функціонуюча система органів фінансового контролю здатна крім виконання своєї безпосередньої контрольної функції аналізувати проблеми в сфері фінансів як на макрорівні, так і зі структурної точки зору, розробляти і застосовувати засоби і методи протидії загрозам у фінансовій сфері.

На нашу думку, фінансова безпека являє собою такий стан захищеності фінансово-економічних інтересів держави, що:

— дозволяє забезпечити фінансову стабільність держави на прогнозований період за будь-яких умов, у тому числі мінімізувати наслідки кризи грошової і фінансово-кредитної систем;

— нейтралізує вплив світових фінансів і економічної експансії зарубіжних країн на національну безпеку;

— задовольняє потреби суспільства в фінансових ресурсах і забезпечує економічне зростання;

— здатне протистояти існуючим і виникаючим небезпекам і загрозам, які прагнуть завдати фінансових збитків державі, викликати залежність держави від зовнішніх чинників, підрвати конкурентоспроможність вітчизняних товаровиробників;

— забезпечує гнучкість законодавства при проведенні економічних перетворень, а також відповідність національного законодавства міжнародним стандартам;

— забезпечує захищеність фінансових інтересів держави і суспільства;

— володіє ефективним механізмом фінансового контролю в сфері розподілу і використання потоків державних коштів;

— створює інвестиційну привабливість за допомогою створення відповідного інвестиційного клімату і правового режиму захисту іноземних капіталовкладень;

— забезпечує ефективність у використанні адміністративних методів при формуванні дохідної частини бюджету.

Взаємозалежність держав, в свою чергу, призвела до того, що для забезпечення своєї безпеки доводиться думати і про безпеку інших держав. Забезпечення загальної безпеки, створення умов, що виключають виникнення загрози безпеки народів, в якій би то не було формі, стало частиною національного інтересу більшості країн — членів світової спільноти.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Беручи до уваги зростаючі загрози безпеки у фінансовій сфері, дезінтеграцію фінансових інститутів, ослаблення державного фінансового контролю при посиленні впливу процесів глобалізації на фінансову сферу, можна зробити висновок про необхідність і своєчасність створення на міжнародному рівні організації в сфері фінансового контролю, що має статус, аналогічним з FATF (англ. Financial Action Task Force on Money Laundering Міжнародна група з протидії відмиванню брудних грошей), наділеною політичної легітимністю і володіє прийнятним для всіх держав форумом для вироблення підходів з проблем фінансової безпеки у зв'язку з глобальними викликами сучасності.

Література:

1. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення: [монографія] / В.Т. Шлемко, І.Ф. Бінько. — К.: НІСД. — 1997. — 144 с.

2. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О.С. Власюк; Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. — К., 2008. — 48 с.

3. Пастернак-Таранушенко Г.А. Економічна безпека держави. Методологія забезпечення: монографія / Г.А. Пастернак-Таранушенко. — К.: Київський ек-ний інститут менеджменту, 2003. — 320 с.

4. Єрмошенко М.М. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство: наук. моногр. / М.М. Єрмошенко, К.С. Горячева. — К.: Національна академія управління, 2010. — 232 с.

5. Мойсеєнко І.П., Марченко О.М. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посібник. — Львів, 2011. — 380 с.

6. Шевлоков В.З. Формирование институциональных основ финансового контроля государства: дис. докт. эк. наук: 08.00.10 / Шевлоков В.З. — Санкт-Петербург, 2003. — 276 с.

7. Косолапов Н.А. Национальная безопасность в меняющемся мире / Н.А. Косолапов // "Академический научно-издательский, производственно-полиграфический и книготоргашно-распространительский центр "Наука" (Москва). — 2004. — № 10. — С. 5—19.

8. Румянцев А.В. Финансовый контроль. — М.: Дело и Сервис, 2003.

9. Каратов М.Е. Финансовая безопасность и финансовый контроль в условиях рыночных отношений / Юрист. — 2006. — № 6. — С. 16—18/

References:

1. Shlemko, V.T. and Bin'ko, I.F. (1997), *Ekonomichna bezpeka Ukrainy: sutnist' i napryamky zabezpechennya* [Economic security of Ukraine: the essence and directions of provision], NISD, Kyiv, Ukraine.

2. Vlasjuk, O.S. (2008), *Teoriya i praktyka ekonomichnoyi bezpeky v systemi nauky pro ekonomiku* [Theory and Practice of Economic Security in the System of Economics Science], Nats. in-t probl. mizhnar. bezpeky pry Radi nats. bezpeky i oborony Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

3. Pasternak-Taranushenko, H.A. (2003), *Ekonomichna bezpeka derzhavy. Metodolohiya zabezpechennya* [Economic security of the state. Methodology of providing], Kyivskyy ek-nyy instytut menedzhmentu, Kyiv, Ukraine.

4. Yermoshenko, M.M. and Horyacheva, K.S. (2010), *Finansova skladova ekonomichnoyi bezpeky: derzhava i pidpryyemstvo* [Financial component of economic security: state and enterprise], Natsional'na akademiya upravlinnya, Kyiv, Ukraine.

5. Moysyenko, I.P. and Marchenko, O.M. (2011), *Upravlinnya finansovo-ekonomichnoyu bezpekoyu pidpryyemstva* [Management of financial and economic security of the enterprise], Lviv, Ukraine.

6. Shevlovkov, V.Z. (2003), "Formation of institutional bases of financial control of the state", Abstract of Ph.D. dissertation, St. Petersburg, Russia.

7. Kosolapov, N.A. (2004), "National security in a changing world", *Akademicheskyy nauchno-izdatel'skiy, proizvodstvenno-poligraficheskyy i knigorasprostranitel'skiy tsentr "Nauka"* (Moskva), № 10, pp. 5—19.

8. Romyantsev, A.V. (2003), *Finansovyy kontrol'* [Financial control], Delo i Servis, Moscow, Russia.

9. Karatonov, M.Ye. (2006), "Financial security and financial control in market conditions", *Yurist*, No 6, pp. 16—18.

Стаття надійшла до редакції 26.11.2017 р.